

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma / graafinen suunnittelu

Anne-Maria Saario

PERHENIEMEN HISTORIIKIN SUUNNITTELU JA TAITTO

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma

SAARIO, ANNE-MARIA	Perheniemen historiikin suunnittelu ja taitto
Opinnäytetyö	38 sivua
Työn ohjaaja	lehtori Teuvo Liikkanen
Toimeksiantaja	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy
Huhtikuu 2010	
Avainsanat	historiikki, taitto, sommittelu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa historiikin taiton työprosessista analysoiden tarkasti jokaista siinä tehtyä typografista, visuaalista sekä sommitelmallista ratkaisua. Työssä perehdytään kohderyhmän tarpeisiin ja pohditaan, miten intensiivinen, joustava ja ammattimainen yhteistyö asiakkaan kanssa johtaa lopulta kaikkia osapuolia miellyttävään ratkaisuun.

Työn pääpainona on historiikin taiton suunnittelu mahdollisimman asialliseen, mutta kevyeen muottiin kunnioittaen kohderyhmän ja asiakkaan tarpeita ja toivomuksia. Historiikkeja ja historian kirjoja on toteutettu erilaisin taittoratkaisuilla. Perheniemen historiikkiin valittiin klassisen keveä, mutta arvokkaan mielikuvan luova ajaton tyyli, joka säilyy useammankin vuosikymmenen jälkeen vielä yhtä raikkaana ja uskottavana. Kirjan kohderyhmä on pieni, ja kirjaa on painettu vain viisisataa kappaletta. Kirjaa ei useinkaan lue usein, ja sen vuoksi se on suunniteltu kestäväksi kauan. Tässä työssä keskitytään suurelta osin myös typografiaan, ja sen ulottuvuuksiin. Kirjasinkoko leipätekstissä on varsin suurta, mutta oikeilla typografiaratkaisuilla tekstipinnasta saadaan silti toimiva ja esteettinen.

Taitosta on tarkoituksellisesti tehty ilmavan kevyt ja rauhallinen, mikä toimii Perheniemen historiikin tyylisessä kirjassa hyvin, sillä se tekee teoksesta helposti lähestyttävän. Rauhallisuus miellyttää silmää ja uskalias tilan käyttö antaa puolestaan kirjasta arvokkaan vaikutelman. Kirja on kokonsa puolesta oivallinen kahvipöytäkirja, jota voi lukea tai selaila ryhmässä tai yksin. Vanhat valokuvat tuovat puolestaan ajan patinaa teokseen vedoten samalla lukijakunnan tunteisiin tuttuudellaan.

Työn luotettavuutta tukevat useat alan tutkimukset, joihin työssä viitataan, sekä ajankohtaiset lehtiartikkelit sekä alan asiantuntijoiden lausunnot. Taiton suunnittelussa on käytetty hyväksi vankkaa ammattitaitoa ja visuaalista osaamista. Teoksesta on pyritty tekemään nimenomaan ostajakuntaa ja asiakasta palveleva ja miellyttävä, kestävä kokonaisuus.

ABSTRACT

KYMENLAAKSO AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business and Media

SAARIO, ANNE-MARIA

The make-up of The History of Perheniemi book in

Kymenlaakso University of Applied Sciences

Bachelor's thesis

38 pages

Supervisor

Teuvo Liikkanen, Senior lecturer

Comissioned

Kymenlaakso University of Applied Sciences

April 2010

Keywords

make-up, history book, typography

The objective of this thesis is to examine the work process of the design of a history book by analyzing the typographic and visual design solutions in it. The thesis focuses on the needs of the target group, and on how an intensive, flexible and professional co-operation with the customer finally leads to a solution that serves all those involved.

The main focus of the thesis is on planning a formal but light design for the book by respecting the needs and wishes of the customer and the target group. Through the ages, history books have been crafted with different kinds of design solutions. Classical and soft, but still a dignified style was chosen for the design, to make it last over decades and still remain as fresh and believable as it is today. The target group of the book is narrow and the print run is only five-hundred pieces. The book will not be renewed any time soon hence it has been designed to last long. The thesis also concentrates on typography and on the dimensions of typography. The font size of the body type is fairly large, but with the right typographic solutions, the layout can be realized in a visually successful way and functionality.

The design is light and peaceful, and it works on a book like The History of Perheniemi, since it makes the book easily approachable and homelike. The tranquillity pleases the eye, and the broad use of space gives a dignified impression for the book. Due to its size, the book is excellent for reading or scanning alone or in a group. The cosiness of the old photographs gives a fancy Victorian touch to the book and invokes emotions in the audience.

The reliability of the work is supported by many current studies in the field that are referred to, as well as by magazine articles and statements by experts. Strong professional skills and visual capability have been exploited in the layout design. On the whole, the book is designed to live long, and to serve and please the audience.

1 JOHDANTO	6
2 TYÖPROSESSIN ALKUUNSAATTAMINEN	7
2.1 Aikataulu	7
2.2 Talous ja markkinointi	8
2.2.1 Markkinoinnin vaiheittainen suunnittelu	8
2.2.2 Perheniemen kirjan menestyminen markkinoilla	10
3 SOMMITTELU	10
3.1 Tilankäyttö sivuilla	10
3.2 Ulkoasu	11
3.3 Kirjan kannet, koko ja materiaali	12
4 TAITON SUUNNITTELU	12
4.1 Silmän liike sivulla	12
4.2 Kuvat mielenkiinnon herättäjinä	15
4.3 Silmäkamerakoheet	16
5 TYPOGRAFIA	18
5.1 Hyvä ja huono typografia	18
5.2 Gridi	19
5.3 Palstajaottelu	20
5.4 Typografian tyylisuunnan valinta	20
5.5 Luettavuus	22
5.5.1 Typografian voimakeinot	23
5.5.2 Kursiivi	23
5.5.3 Orpo- ja leskirivit	24
5.5.4 Rivivälin merkitys luettavuudessa	25

6 KUVAT	26
6.1 Kuvien valitseminen ja rajaus	26
6.2 Kuvien sijoittelu sivuille	28
7 PAINOONVIENTIPROSESSI	30
7.1 Tarjouksen pyytäminen ja hyväksyminen	30
7.2 Sidontatavat kovakantisessa kirjassa	30
7.3 Kirjan kansien koon laskeminen	31
7.4 Kirjapainoon lähtevän materiaalin tarkastus	32
8 POHDINTAA EKOLOGIAN NÄKÖKULMASTA	33
8.1 Kirja digitaalisessa muodossa	33
8.2 Printtimedian ja sähköisen median taistelu	34
8.3 Perheniemen teos digitaalisessa muodossa	34
9 LOPPUPOHDINTA JA KRITIIKKI	35
9.1 Palaute kirjasta	35
9.2 Materiaalin saatavuus ja laatu ratkaisevat aikataulun	35
9.3 Sivun marginaalien sekä kannen toteutuksen ongelmakohdat	36
LÄHTEET	38

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Kotikylämme Perheniemi sanoin ja kuvin 1900-1980 -historiikki-kirjan taitto. Perheniemi on Iitin kunnassa oleva pieni kylä, jolla on mielenkiintoinen historia ja jolle on jo kauan kaavailtu omaa kyläkirjaa. Historiikkiin on koottu kylän historiaa, ihmisiä ja tapahtumia koskevia kirjoituksia, jotka perheniemeläiset ovat itse laatineet. Kirjaan on myös taltioitu esimerkillisen laaja skaala valokuvia, joista vanhimmat ovat lähes sadan vuoden takaa, ja uusimmat aivan lähivuosilta. Kirjan visuaalinen ilme ja taitto toteutettiin opinnäytetyönä. Asiakas toimitti käytettävän materiaalin, kuten tekstit ja kuvat, sekä ohjeet siitä, mikä kuva kuuluisi mihinkin tekstiin. Kirjan kannesta oli asiakkaalla myös vahva mielikuva, jota seurattiin suunnittelussa tarkasti. Muun muassa kannen väri, siinä käytetyt valokuvat ja sommittelu mukailevat tarkasti asiakkaan toivomuksia.

Kirjan taitto on aiheena mielenkiintoinen sekä opettavainen ja arvokas kokemus itsessään. Tässä työssä perehdytään kirjan taittoprosessiin tutkimalla typografiaa sekä taitton sommitelmallisia ulottuvuuksia. Erityisesti keskitytään kirjan tekemiseen ikäihmisille, mutta kirjan toivotaan palvelevan myös muita aiheesta kiinnostuneita. Kohderyhmänä ovat Perheniemien kylän nykyiset ja entiset asukkaat, sekä heidän sukulaisensa. Kirjasta on pyritty tekemään visuaalisesti aikaansa seuraava, mutta kuitenkin klassinen ja helposti lähestyttävä kaikenikäisille lukijoille. Kirja noudattelee kokonsa ja taittonsa suhteen kahvipöytäkirja-tyyppiä, joka houkuttelee lukijansa tarttumaan siihen ja aloittamaan lukemisen tai selailun ilman raskaan ja painavan historiankirjan tuntua. Kirjan ilmava taitto, keveys ja runsailla kuvilla vuoratut aukeamat luovat oivan mahdollisuuden tutustua kirjaan myös pienessä ryhmässä vaikkapa perheen kesken.

Historiikki kertoo kyläläisistä ja heidän elämästään Perheniemessä, joten kirja on siinäkin mielessä puoleensavetävä, kun lähes jokainen kohderyhmän jäsen voi löytää kirjasta oman sukunsa historiaa käsitteleviä asioita. Kirja voi viehättää myös ketä tahansa Suomen historiasta kiinnostunutta tai Perheniemien kylän historiasta kiinnostunutta lukijaa tai tutkijaa.

2 TYÖPROSESSIN ALKUUN SAATTAMINEN

2.1 Aikataulu

Perheniemen kirjan taitto alkoi hieman hitaanlaisesti, vaikka asiakkaalla oli koko ajan selkeä päämäärä aikataulun suhteen. Kirjaa oli jo myyty ennakkoon, vaikka se ei ollut vielä edes taitossa. Kuitenkin huomasimme harmiksemme, että kaikki asiakkaan jo valmiiksi skannatut kuvat olivat liian pieniresoluutioisia, eikä niitä voinut käyttää painotuotteessa. Kuvia oli saatu eri lähteistä, ja kaikkia osapuolia, joilta kuvia oli saatu, ei enää ollut mahdollista tavoittaa. Asiakas kuitenkin toimitti suurimman osan kuvista skannattaviksi uudelleen. Skannaus ja kuvien käsittely vei yllättävän paljon aikaa, joten alkuperäisestä aikataulusta oli pian luovuttava, ja oli asetettava uusi tavoite.

Kun historiikkia lähdetään tekemään kiireisellä aikataululla, on erittäin tärkeää, että kaikki materiaali on yhdessä, hyödynnettävässä muodossa taittoa varten jo ennen, kuin taittoa aletaan edes suunnitella. Ammattiosaaminen lähteiden kokoamisessa ja saattamisessa digitaaliseen muotoon on suositeltavaa. Jos ammattitaitoa ei löydy työttimistä, se haetaan muualta. Koska Perheniemen kirjaprosessissa ammattitaito ontui jo ennen, kuin kirja tuli taittoon, aikataulu venyi helposti pidemmäksi kuin oli alkujaan suunniteltu. Kuvien etsiminen uudelleen, sekä niiden skannaaminen vei aikansa. Vasta tämän prosessin läpikäymisen jälkeen oli mahdollista aloittaa kuvien muokkaus digitaalisesti.

Bränn & Bränn Oy:n työtiimi pohtii aihetta Julkaisija-lehdessä (2/2009, 36–37). Yrityksen johtavana liikeideana on korkealuokkainen markkinointiviestintä kulttuurihistorian piirissä. Bränn & Brännillä huolehditaan jatkuvasti siitä, että arkistot sekä julkaisuissa käytettävät kuvat on tallennettu digitaaliseen muotoon. Historiikin tekemiseen on varattava aikaa joskus muutamiakin vuosia, sillä teos ei synny hetkessä. Liian usein päädytään huonoon lopputulokseen johtaviin hätäratkaisuihin.

Perheniemen historiikin toimitustyötiimi oli ymmärtäväinen ja joustava. Oli tietenkin harmillista, että aikataulu venyi, mutta ymmärrettyään tilanteen, asiakas suostui odottamaan taiton etenemistä maltillisesti. Koska kirjaa oli markkinoitu jo etukäteen, osta-

jat kävivät jossain vaiheessa kärsimättömiksi, ja ihmettelivät paljon, missä kirja viipyy. Kirjan taitto tapahtui Espanjassa, noin kolmen tuhannen kilometrin päässä Perheniemen kylästä, joten taittajana kykenin informoimaan asiakasta vain sähköpostitse työn edistymisestä. En myöskään pystynyt itse kertomaan kirjan ennakkotilajille, mikä kirjan valmistumisessa kesti, vaan se jäi toimituksen kontolle. Ammattitaidon puute heikensi viestintää tässä kohtaa, sillä toimituksen oli vaikea selittää kirjan ostajille, miksi kirja ei valmistunut alkuperäisessä aikataulussaan, koska toimitus ei ollut täysin perillä siitä itsekään.

Tiimityössä on tärkeää tavata asiakas kasvotusten varsinkin, jos taitossa ilmenee ongelmia. Osa ongelmista oli se, että osa alkuperäisistä kuvista, jotka piti skannata uudelleen, olivat asiakkaalla Suomessa. Taitto oli siis Espanjassa, mutta kallisarvoisia, vanhoja valokuvia ei kannattanut lähettää Suomesta Espanjaan, sillä kuvien häviäminen postissa olisi ollut korvaamaton menetys. Kirjan taitto vilkastui uudelleen, kun työtiimi kokoontui jälleen Suomessa, ja teos lähti painoon kuukauden sisällä tapaamisesta.

2.2 Talous ja markkinointi

2.2.1 Markkinoinnin vaiheittainen suunnittelu

Perheniemen kirjalla oli kysyntää jo ennen koko projektin aloittamista. Lisäksi kirjaa myytiin asiakkaan mukaan ennakkoon jo ennen sen taiton aloittamista. Kun kysyntä on suurempaa kuin tuotanto ja kilpailua ei ole, kauppa toimii kuin itsestään, ja markkinointiin ei kannata keskittyä liikaa. Informatiivinen viestintä tuotteesta on kuitenkin suotavaa. Perheniemen kirjan ilmestymisestä informoitiin paikallisessa lehdessä, Iitinseudussa, ja samalla sitä myytiin jo ennakkoon. Asiakas hoiti Perheniemen kirjan markkinoinnin, mutta markkinointia voidaan pohtia markkinointiviestinnän suunnitteluprosessin vaiheiden kautta.

Markkinointiviestinnän suunnittelun ensimmäinen vaihe on tilanneanalyysi, jossa punnitaan, minkälaista markkinointia tuotteelle voitaisiin kaavailla. Käydään läpi markkinoinnin kokonaistavoitteet tuotteen markkinointimixiä, eli tuotesuunnittelua,

hinnoittelua, jakelua ja viestintää hyödyntäen. Tilanneanalyysissä määritellään viestinnän alustava budjetti sekä käytettävissä olevien resurssien allokointi viestinnän eri osatekijöille. Tilanneanalyysin tärkeimmät selvitettävät osa-alueet ovat kohderyhmä, tuote ja kilpailu. Lisäksi, jos markkinoijana on yritys, on tärkeää tarkastella myös itse yritystä, sekä sen toimintaympäristöä. (Vuokko 2002, 117–118, 121.) Budjetin allokointi viestinnän eri osatekijöille tarkoittaa sitä, että mietitään, miten budjetoitu rahasumma jaetaan mainonnan, menekinedistämisen, henkilökohtaisen myyntityön, sekä suhdetoiminnan välillä (Vuokko 2002, 129). Perheniemen kirja tehtiin kohderyhmää silmälläpitäen, vastaamaan kohderyhmän tarpeita. Markkinointi tapahtui lehden ja radion kautta, jolloin se tavoitti potentiaalisen asiakkaan helposti. Kilpailua ei ollut, koska teos oli ainoa kilpailija omassa lohkossaan. Tuotteesta piti kuitenkin tehdä laadukas ja elinkaareltaan pitkä, koska siltä odotetaan paljon niin laadun kuin pitkäikäisyydenkin osalta.

Seuraavassa vaiheessa, eli viestinnän avainpäätöksissä, mietitään mitä markkinointiviestinnän keinoa käytetään, ja sen pohjalta tehdään erityispäätökset viestinnän eri osatekijöille, joita ovat kohderyhmät, tavoitteet, keinot ja budjetti. Avainpäätökset tehdään aina tuote- tai kampanjakohtaisesti. Budjetti määrää markkinoinnin rajat, resurssit sekä ohjauskeinot, eli kuinka paljon rahaa markkinointiin voidaan käyttää ja minkälaiseen markkinointiin on varaa. (Vuokko 2002, 117–118, 127.) Perheniemen historiikka olisi voinut markkinoida vaikka televisiossa, mutta se ei olisi ollut tarpeellista, koska kohderyhmä on niin pieni ja kallis televisiomainonta ei ehkä olisi edes tavoittanut asiakasta yhtä hyvin kuin muut teoksen markkinoinnissa käytetyt mediat.

Kolmas markkinointisuunnittelun vaihe on arviointi ja valvonta, jossa tarkkaillaan sitä, että eri viestimet viestivät markkinoinnin kohteesta yhdenmukaisesti ja että viestintäkeinot puhuvat samaa kieltä markkinoinnin tavoitteiden sekä markkinoijan toimintaperiaatteiden kanssa, jos markkinoijana on esimerkiksi jokin yritys. Viestintäkeinoja voidaan muokata vielä tässä vaiheessa vastaamaan paremmin budjettia. Suunnitteluvaiheita tulee arvioida kriittisesti koko markkinoinnin suunnitteluprosessin ajan. Arvioinnissa voidaan hyödyntää ajankohtaista tutkimusta aiheesta, sekä markkinoijan omaa kokemusta markkinoinnista, jota on kertynyt aiemmista samankaltaisista projekteista. (Vuokko 2002, 117-120.)

2.2.2 Perheniemen kirjan menestyminen markkinoilla

Perheniemen kirjaa painettiin 500 kappaletta, joista 400 meni heti kaupaksi. Kirjan menekki havainnollistaa kysynnän kiivautta hyvin. Asiakas on kuitenkin sitä mieltä, että kirjaa ei tarvitsisi painaa enempää tässä kohtaa, sillä sen kysyntä on nopeasti tyydytetty, koska ostajakunta on yksinkertaisesti niin pieni. Perheniemen markkinointisuunnittelu voitaisiin leimata onnistuneeksi: painomäärä sekä hinta olivat suotuisia, ja informatiivinen markkinointi lehdessä ja radiossa oli toimivaa. (Tikkanen 10.3.2010)

Kirjan budjettiin suunnittelijan ei tarvinnut puuttua, sillä asiakas oli määritellyt sen tarkkaan jo määritellessään kirjan koon ja sivujen määrän. Myös kirjan värit, kansi- ja sivumateriaali oli määritelty etukäteen. Suunnittelija sai kuitenkin vapaat kädet taitto- ratkaisujen tekemiseen.

3 SOMMITTELU

3.1 Tilankäyttö sivuilla

Perheniemen kirjassa uskalletaan käyttää paljon tyhjää tilaa. Valitsin tilankäytön vastapainoksi suurelle fonttikoolle. Tällöin sivujen sommittelusta ei tule liian raskas ja näin myös valokuville jää paljon tilaa. Kuvat ovat lähtökohtaisesti niin pieniä resoluutioltaan, että sivun kokoiset suurennukset eivät toimisi kirjassa kuitenkaan.

Kirjan sivumäärä oli ennalta määritelty, ja sen vuoksi luotettiin suurelta osin siihen, että asiakas ja kirjan toimittaja olivat osanneet laskea sivumäärän oikein tekstin vaatimaan tilaan nähden. Nopeat laskutoimitukset olivat kuitenkin aiheellisia, jotta tieto voitiin varmistaa oikeaksi. Tekstin laajuus lasketaan kertomalla rivimäärä merkkimäärällä (Loiri & Juholin 2006, 49). Kun tiedetään, kuinka monta riviä tekstiä tulee olemaan sivulla, ja kun tiedetään ladontatiheys sekä palstaleveys, tekstin vaatima tila voidaan määritellä. Perheniemen kirjassa asiakas oli laskenut sivumäärän hieman yläkanttiin, mikä antoi taas suunnittelijalle runsaan tilankäytön mahdollisuuden.

Typografia voidaan nähdä muotoina ja asetelmana kirjan sivuilla. Tekstipalsta on pyrittävä aloittamaan aina samasta kohtaa sivua, jotta typografia olisi asetelmallisesti yhtenevä koko kirjassa. Joitakin poikkeuksia on toki jouduttu tekemään, jotta asetelma näyttäisi järkevältä, sillä kirjan lukujen pituudet vaihtelevat suuresti. Taittaja ei pystynyt tekstien pituuksiin oikeastaan vaikuttamaan, sillä kirjoittajia oli hyvin monta, ja tekstimateriaali oli täysin valmis jo ennen taiton aloittamista. Muutosten tekeminen tekstiin oli jo alussa aika mahdotonta, sillä kirjan tuli muutenkin valmistua hyvin tiukassa aikataulussa. Tärkeintä oli saada kirja nopeasti painoon, eikä tekstien pituuksista edes keskusteltu.

Otsikko alkaa 6,1 senttimetriä sivun ylälaidasta. Otsikon yläpuolelle haluttiin jättää paljon tilaa, jotta taitosta tulisi ilmava. Myös otsikosta tekstipalstaan on reilusti välimatkaa. Asettelun ilmapuudella tekstistä halutaan tehdä kevyennäköistä sekä siten helposti lähestyttävää. Selkeä jaottelu otsikoiden ja leipätekstin välillä helpottaa luettavuutta ja tekee tekstin silmälle mieluisaksi. Myös tekstiasettelusta tulee näin rauhallinen.

3.2 Ulkoasu

Haettaessa historiikille ulkoasua, oli aiheellista tutustua erilaisiin historiankirjoihin sekä kahvipöytäkirjoihin. Historiikin klassinen tyyli poiki osittain tuoreista suomalaisista historian alan julkaisuista. Mustavalkokuvat sekä päätteelliset kirjaimet luovat yhdessä historian havinaa huokuvan, arvokkaan kokonaisuuden, jollainen vaikutelma tuli saada aikaiseksi Perheniemen kirjassa. Vaikka kyseessä onkin vain yhden pienen kylän historiikki, kylän asukkaille ja suvulle kirjasta tulisi kuitenkin merkityksellinen historian teos.

Kahvipöytäkirja-ajatus lähti liikkeelle siitä, kun Perheniemen kylän historiikista ei alun alkaenkaan haluttu tehdä tukahduttavaa historiankirjaa, vaan helposti lähestyttävä, ilmava teos. Kirjaa on tarkoitus pystyä lukemaan myös hieman kauempaa, esimerkiksi kahvipöydässä, jolloin lukijoita voi hyvin olla useampikin kuin yksi. Tällöin kirja mahdollistaa keskustelun heräämisen lukijoidensa keskuudessa.

3.3 Kirjan kannet, koko ja materiaali

Kirjan koko oli ennalta määritelty. Asiakas halusi teoksesta 210 mm x 265 mm. Asiakas määritteli myös sen, mitkä kuvat kuuluvat mihinkin kirjan lukuun. Kirjan mitat tukivat kahvipöytäkirja-mielikuvaa, sillä kirja oli tarkoitukseen tarpeeksi kookas ja leveä. Lisäksi asiakkaan esittämä toivomus sivumäärästä oli sen verran suuri, että teoksessa oli helppo käyttää paljon tilaa. Kannen ja sivujen materiaali lähti ennen kaikkea asiakkaan toivomuksesta. Mattapintaiset 130 g Galerie Art Silk kannessa ja 100 g G-Print 0.98 sivuilla tukivat ajatusta lähestyttävyydestä ja miellyttävyydestä. Kiiltäväpintaisena kirja olisi ollut liian kova ja kalsea, ja kanteen olisi jäänyt helposti sormenjälkiä. Mattapinta antaa kirjasta pehmeän vaikutelman ja se on myös mukavan ja kotoisan tuntuinen kädessä.

Kannet asiakas oli suunnitellut itse kirjasintyyppiä lukuun ottamatta. Kuva on Perheniemen kartanon päärakennuksesta vuodelta 1960. Kuvan alapuolelle suunniteltiin kirjan nimi. Takakanteen laitettiin kuva Perheniemen kartasta, joka on valokuva vanhasta koulun seinäkartasta, joka näkyy myös kirjan sisäkansissa. Kartan alapuolelle ladottiin keskitettynä takakansiteksti Minion Pro Regular -kirjasintyyppillä, 14 pisteen fonttikoolla. Etukanteen ei haluttu toimittajan nimeä, mutta se on kuitenkin näkyvässä kirjan nimiösivulla. Kannen väri oli asiakkaan toivomus. Samoin kannen mattapintaisuus. Kirjan kannen väriin ei ollut olemassa tiettyä värikoodia, ja se päätettiin niin viime kädessä, että värikarttaa tai -liuskoja ei ollut mahdollista saada enää mistään. Väristä oli olemassa pelkästään painettu värimalli, jota tuli mukailta Perheniemen kirjan kannen värin luomisessa. Väri saatiin oikeaksi tulostamalla mahdollisimman monta eri siniharmaasävyä paperille, jonka jälkeen värituotoksia verrattiin alkuperäiseen väriin. Kannen väristä tehtiin vähän sinertävämpi kuin alkuperäinen malli, koska näin kansiin saatiin vähän raikkautta.

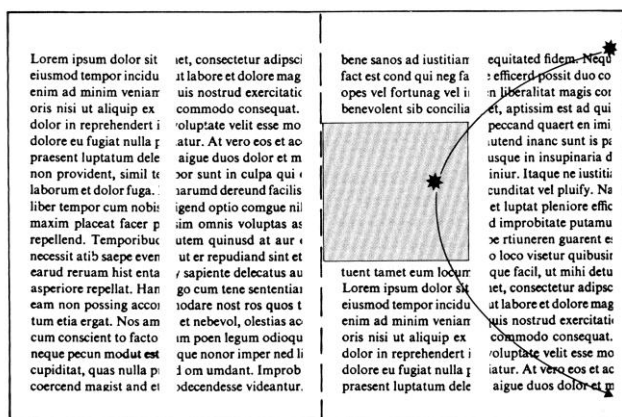
4 TAITON SUUNNITTELU

4.1 Silmän liike sivulla

Taitoksi kutsutaan tekstin, kuvien ja muiden typografisten elementtien sijoittelua sivulle. Taiton tulisi olla rauhallista, ja se saavutetaan suurilla linjoilla, tekstin ja kuvien harmonialla. Jos teksti on sijoitettu sivulle liian pienissä kappaleissa, ja kuvien paikat ovat epäloogisia tai jos kuvia on liikaa, sivun asettelusta tulee rauhaton sekamelska, joka ei ainakaan edistä luettavuutta. (Wiio 2000, 135.)

Kirjan taitossa on sommittelun kannalta tärkeää ymmärtää, miten silmä tarkkailee kirjan aukeamalle aseteltuja elementtejä. Katse lähtee oikeasta yläkulmasta, tekee paraabelin muotoisen kaaren vasemmalle, ja palaa sitten oikealle lähettäen samalla viestejä aivoihin kohtaamistaan näköpisteistä. Mitä enemmän pisteitä, sitä kiinnostavampi sivu tai aukeama. Samalla alitajuntaan muodostuu tietynlainen kuva aukeamasta, jonka pohjalta tehdään arvio sen mielenkiintoisuudesta. (Wheildon 1997, 130.)

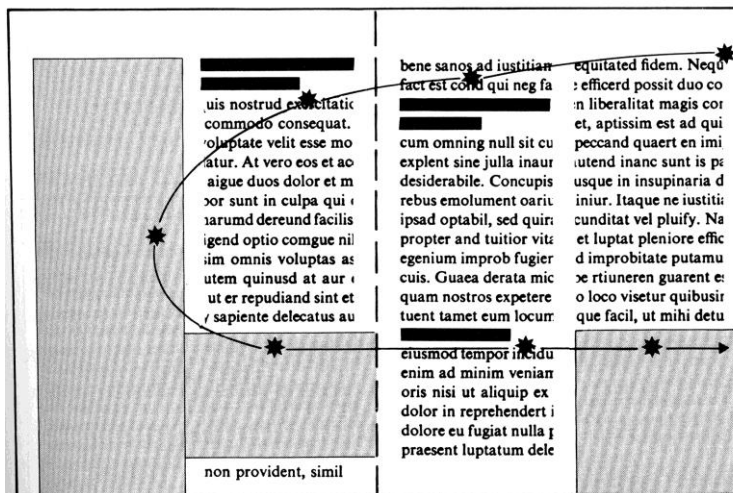
Figure 40

With minimal display, the reader's eyes scan only a short distance into the page.

Kuva 1. Colin Wheildon -silmiä tekee paraabelin muotoisen kaaren sivun oikeassa reunassa. (Wheildon 1997, 132)

Figure 41

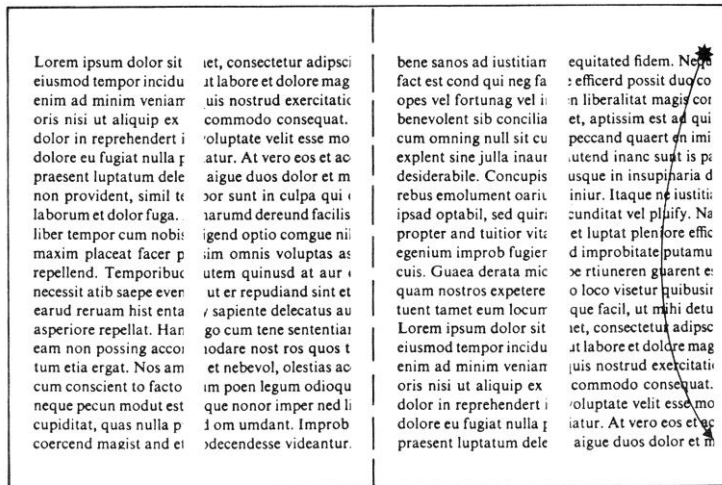

*More display points give the eyes more fixes
and increase the likelihood of the reader's
going back to digest the message.*

Kuva 2. Colin Wheildon -silmän tekemä paraabelin muotoinen kaari kasvaa sitä mukaa, mitä enemmän huomiopisteitä aukeama sisältää. (Wheildon 1997, 133)

Jos aukeamalla on pelkkää tekstiä, vasemmalle kaartuva paraabeli on matala, koska näköpisteitä on silloin vähemmän kuin esimerkiksi aukeamalla, jolla on kuvia. Aukeama tuomitaan tällöin visuaalisesti mielenkiinnottomaksi. (Wheildon 1997, 130-135) Suunnittelijan on tärkeää tutkia tarkkaan kaikkia sivuille asettelemiaan elementtejä. Jos elementti tukee lukurytmiä, on järkevää pitää se sivulla, mutta jos se puolestaan häiritsee lukemista, on se ehdottomasti poistettava (Wheildon 1997, 149). Wheildonin tutkimuksessa 60 prosenttia lukijoista koki päätteettömän kirjasintyyppin vaikeaselkoiseksi. Myös voimakkaat värit fontissa häiritsivät suurinta osaa lukijoista. Tekstin selkeys ja luettavuus ovat tärkeämpää kuin voimakkaat elementit tekstin seassa. Kuvat, värit ja voimakkaat kirjasinkoon vaihtelut hankaloittavat lukemista, mutta niitä kuitenkin tarvitaan mielenkiinnon säilyttämiseksi.

Figure 42

*No display, no fixes, no incentive to go back
and read. Thus, no message gets through.*

Kuva 3. Colin Wheildon -jos aukeamalla on pelkkää tekstiä, silmän liikkeen muodostama paraabeli on matala. (Wheildon 1997, 134)

4.2 Kuvat mielenkiinnon herättäjinä

Kuvat ovat siis todistetusti katseen ja mielenkiinnon vangitsijoita kirjan aukeamilla. Ne houkuttavat sivuja silmäilevän lukijan tutkimaan koko aukeamaa tarkemmin. Kahvipöytäkirja on tarkoitettu selailtavaksi. Sitä ei siis lueta kerralla kannesta kanteen, vaan sitä selaillaan hajamielisesti. Jotta lukijan huomio saataisiin vangittua ja selailu pysäytettyä jollekin aukeamalle, tarvitaan isoja, selkeitä ja mielenkiintoisia kuvia aseteltuina juuri oikeisiin kohtiin. Siksi valitsinkin kirjassa kuvien paikaksi useimmiten aukeaman oikean sivun ylälaidan. Kuvat asetuvat juuri paraabelin muotoiselle näköradalle herättäen lukijan mielenkiinnon. Vastapainona kuvia on myös aseteltu aukeamien vasemmille puolille. Jos kuva sijaitsisi tismalleen samalla paikalla joka aukeamalla, kirjasta häviäisi mielenkiinto vaihtelevuuden puutteen vuoksi. Siksi myöskään jokaisella aukeamalla ei tarvita kuvaa.

Katseenvangitsijaksi ei aina tarvita kuvaa, vaan huomio voidaan herättää myös typografian keinoin. Tekstin pistekoon vaihtelu esimerkiksi otsikoissa ja väliotsikoissa on hyvä keino lukijan herättelyyn (Wheildon 1997, 137). On toisaalta ilmiselvää, että otsikon ja väliotsikon tulee olla suurempaa pistekokoa kuin leipätekstin. Otsikko saa myös lisähuomiota osakseen, koska sen ympärille on jätetty paljon tilaa ja leipäteksti alkaa vasta 66,3 mm otsikosta alaspäin.

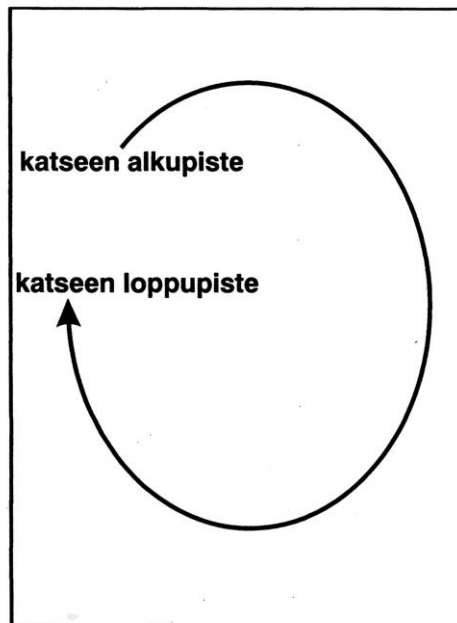

Kuva 3. Perheniemen kirjassa teksti alkaa vasta 6,1 cm otsikosta alaspäin.

4.3 Silmäkamerakoheet

Silmän havaintoliikkeitä painetulla sivulla voidaan tutkia silmäkameralla. Tutkimuksissa on muun muassa käynyt ilmi, että kapeapalstainen teksti on helppolukuisempi kuin leveäpalstainen. Liian leveällä palstalla katse lähtee helposti harhailemaan. Lukijalle edullinen palstaleveys on viidestä kymmeneen senttimetriä kirjasinkoosta riippu-

en. (Wiio 2000, 134.)

Kuvio 4-2. Silmien liike painetulla sivulla.

Kuva 4. Osmo A. Wiio - silmän liike lähtee yleensä sivun keskipisteestä, josta se kaartaa vasemmalle ylös, jonka jälkeen se tekee spiraalimaisen liikkeen sivulla. (Wiio 2000, 134)

Osmo A. Wiion esittämät silmäkameratutkimukset eroavat hieman Wheildonin esittämistä silmän liikkeen havainnointitutkimuksista. Wiion mukaan tekstin ulkoasu vaikuttaa lukemiseen havaintopsykologisesti. Silmän liike kiinnittyy eri kohtiin havaintopinnalla eri tavalla, koska pinnalla on eri tasoisia tarkkaavuustekijöitä (Wiio 2000, 125). Silmäkameralla tutkitaan silmän liikkeitä sivulla, ja tutkimuksissa on havaittu, että silmän liike lähtee yleensä sivun keskipisteestä, josta se kaartaa vasemmalle ylös. Kaarron jälkeen silmä tekee vielä spiraalimaisen liikkeen sivulla. Vasta tämän sivun alkuarvion jälkeen alkaa lukeminen. Tietenkin vain silloin, jos sivu koetaan tarpeeksi mielenkiintoiseksi. Silmäkameroilla on selvitetty myös, kuinka kauan katse viipyy missäkin kohtaa sivua.

60%	60%
60-65%	40-35%
40%	40%

Kuvio 4-3. Katseen viipyminen aukeamalla.

Kuva 5. Osmo A. Wiio - silmäkameratutkimukset kertovat, kuinka kauan silmä viipyy missäkin kohtaa havaintopintaa. (Wiio 2000, 135)

Silmä seuraa luettavaa tekstiä nykivästi; vauhti ei ole tasaista, vaan se nopeutuu ja hidastuu välillä silmän etsiessä kirjainten seasta kiintopisteitä, joita voi olla sanoissa tai sanojen osissa. Mitä kauempana kiintopisteet ovat toisistaan, sitä jouhevampaa lukeminen on. Kokeneet lukijat pystyvät lukemaan vaikka kokonaisia rivejä kerrallaan. Lukija hahmottaa erikseen tekstistä sanakuvia, jotka ovat usein toistuvia, lyhyitä sanoja, kuten ja, on, se, ne ja niin edelleen. Selkeät sanakuvat voidaan lukea oikein, vaikka niissä olisi kirjoitusvirheitäkin. Sanakuvien lukemista vaikeuttaa tavutus sekä liian lyhyet tai pitkät välit sanojen välissä. (Loiri & Juholin 2006, 33–34.)

5 TYPOGRAFIA

5.1 Hyvä ja huono typografia

Typografialla on Perheniemen julkaisussa suuri rooli siksi, että koska kirja on suunnattu erityisesti ikäihmisille, fonttikoon pitää olla mahdollisimman isoa. Kirjasinten suuruus vaikuttaa hyvin paljon kirjan ulkoasuun, sillä myös typografian osalta pieni on kaunista. Ulkoasu pitää saada toimimaan suurehkolla fontilla. Perheniemen kirjassa niin leipäteksti, kuin kuvatekstikin ovat molemmat suurehkoa fonttikokoa.

Typografia on olennainen osa graafista muotoilua. Typografia on silloin hyvää, kun lukija ei kiinnitä siihen liikaa huomiota. Juuri tästä syystä yleensä puhutaankin näkyvästä typografiasta. Typografia on kokoelma symbolisia merkkejä, jotka yhdessä muodostavat lukukokemusta tukevan, ohjailevan tekstin. Typografian ansiosta teksti on olemassa, ja jotta teksti olisi myös luettavaa, sen ulkoasuun tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tyyllillä tekstin sanomaa voidaan tukea, tai muokata sitä ristiriitaiseksi. Typografiassa voidaan huomata myös kulttuurillisia eroja. (Brusila 2002, 83–84.)

Lukijan on pystyttävä keskittymään tekstin sisältöön ja merkityksiin. Huono typografia estää sen, sillä silloin lukija keskittyisi vain kirjainten ja tekstin hahmottamiseen, jolloin itse viesti ei menisi perille. Kun typografiaan ei kiinnitä lukiessa huomiota, lukija voi keskittyä täydellisesti tekstin tarjoamaan viestiin ilman häiriötekijöitä. (Laarni 2002; Brusila 2002, 125.)

5.2 Gridi

Gridiksi kutsutaan painopinnan jaon perusratkaisua, joka suunnitellaan julkaisuohjelmassa painotuotteen kuten kirjan mastersivuille. Gridi on hyvä suunnitella kaikille painotuotteille, vaikka kyseessä olisikin pienimuotoinen painotuote kuten esite tai ilmoitus. Gridi voi yksinkertaisimmillaan koostua vain yhdestä palstasta ja sen koon ja paikan määrittämisestä painopinnalla. Määriteltäessä gridiä, määritellään myös sivulla vallitsevat vaakalinjat sekä typografiset sekä muut visuaaliset elementit. (Graafisen suunnittelun perusteita 2010.)

Gridi syntyi Perheniemen kirjaan nopeasti, samoin fonttivalinnat sekä kuvien sijoittelu taittopohjalle. Yläreunaan vedettiin aukeaman ilmettä keventävä, ohut viiva, jonka yläpuolelle sijoitettiin kirjan lukuja yhdistävä teemanimeke. Sivunumeroiden paikkaa

haettiin sivun alareunasta. Ensin se suunniteltiin keskelle sivun alareunaan, mutta lopulta päädyttiin kuitenkin sijoittamaan se ulompaan alakulmaan.

5.3 Palstajaottelu

Palsta voi olla tasapalstaa, oikean reunan liehua, vasemman reunan liehua, tai palsta voi olla keskitettyä. Vain tasapalsta sekä oikean reunan liehu soveltuvat pitkiin leipäteksteihin. Vasemmanpuolista liehua tapaa yleensä aikakauslehdissä, vaikka se onkin vaikealukuisempaa kuin edellä mainitut. Vasenta liehua käytetään lehdissä tosin vain lyhyissä teksteissä, kuten ingresseissä. Oikeanpuolista liehua on hyvä käyttää kapeissa palstoissa sekä ingresseissä, sillä tällöin tekstipintaan ei synny rakoja sanojen väliin, koska sanaväli on oikeanpuoleisessa liehussa aina vakio. Liehussa on tärkeää muistaa, että rivien pituus ei saa vaihdella liikaa, palstan reunaan ei saa jäädä selkeää, säännömukaista kuviota, pitkien rivien päähän ei saa jättää lyhyttä sanantynkää, eikä perättäisiä, tavutukseen päättyviä rivejä saa olla liian montaa. Tavutuksien kanssa tulee muutenkin olla tarkka, sillä huonoja tavutuksia ei saa jättää liehupalstaiseen tekstiin lainkaan, koska ne on helppo poistaa taitto-ohjelmassa. (Itkonen, M. 2007, 94-95.) Perheniemen kirjassa käytetään tasapalstaa.

Luettaessa tekstiä, lukijan katse siirtyy jokaisen rivin lopusta vasemmalle alas, uuden rivin alkuun. Kun rivit tasataan vasemmalta, uusi rivi on helppo löytää, mutta jos rivit ovat liian pitkiä oikealta, katse alkaa harhailia ja lukeminen keskeytyy (Loiri & Juholin 2006, 33-34). On mietittävä tarkkaan, minkä levyinen palsta palvelisi lukijoitaan parhaiten historiikissa. Lopulta päädyttiin kaksipalstaiseen jaotteluun, sillä jos palstoja olisi ollut vain yksi, lukeminen olisi ollut raskasta, ja kolmea palstaa ei voinut ajatella, koska silloin palsta olisi kaventunut liian ohueksi. Se ei myöskään olisi ollut luettavuuden kannalta hyvä vaihtoehto, koska tavutus olisi lisääntynyt merkittävästi, ja tavutus taas puolestaan vaikeuttaa lukemista. Palstaleveyttä suunnitellessa tulee tietenkin ottaa huomioon tekstin pistekoko, sillä jos teksti on todella pientä leveällä palstalla, lukeminen käy hyvin hankalaksi. Myös, jos palsta on liian kapea ja tekstin pistekoko suuri, lukeminen vaikeutuu. (Loiri & Juholin 2006, 39-41.)

5.4 Typografian tyylisuunnan valinta

Perheniemen kirja on saanut vaikutteita typografian klassisesta tyylisuunnasta. Klassinen tyylisuunta muodostuu ensimmäisistä päätteellisistä kirjaimista, eli antiikvoista,

jotka ovat olleet käytössä 1470-luvulta alkaen, ja jotka ovat säilyneet lähes muuttumattomina nykypäivään saakka. (Itkonen, M. 2002; Brusila 2002, 99.) Klassismi kuvastaa arvokkuutta ja pitkäikäisyyttä, ja siksi case Perheniemessä haluttiinkin käyttää kyseistä tyyliisuuntaa. Kirja merkitsee kyläläisille paljon, ja klassisella otteella sille haluttiin luoda arvokas imago, joka olisi myös hyvin silmää miellyttävä, eikä ärsyttäisi tai provosoisi lukijaa millään tavoin. Lisäksi päätteetön kirjasintyyppi takaa helppolukuisuuden ollessaan samalla kevyt ja kestävä. Klassisessa tyyliissä otsikot ovat harvennettua versaalia. Harvennus on yleensä kymmenen prosenttia kirjaintyyppin pistekoosta. Kapi-teelit, eli small caps tarvitsevat hieman pienemmän harvennuksen kuin versaalikirjaimet. (Itkonen 2007, 100.) Perheniemen kirjan otsikoissa ei käytetä kirjainharvennusta, koska otsikoilla on muutenkin hyvin vähän tilaa.

Uusklassismi on saanut vahvasti vaikutteita klassismista. Se syntyi 1800-luvulla, kun haluttiin irtautua rokokoon ja barokin raskaista ja koristeellisista vivahteista, ja lähteä hakemaan puhtaampia ja säännönmukaisia linjoja. Antiikkinen uusklassismi tuntui olevan juuri sitä, mitä 1800-luvun alun typografia janoisi. Uusantiikvakirjaimille on tyyppillistä geometrisuus, korkeat ylä- ja alapidennykset, suorat pääteviivat ja voimakkaat vahvuuserot. (Loiri & Juholin 2006, 18.)

Perheniemen kirjassa käytetään otsikoissa Trajan Pro -kirjasintyyppiä sekä leipätekstissä Minion Pron eri leikkauksia. Trajan Pro tuo kirjaan uusklassisen tai klassisen vaikutelman. Ja vaikka uusklassismin aikaiset kirjasimet eivät ole luettavuudeltaan selkeimpien kärjessä, niin fonttia voidaan käyttää hyvin otsikoissa. Klassinen tyyli tuo kirjaan myös antiikkisen vivahteen; onhan kyseessä kuitenkin historiallinen teos.

Perheniemen historiikissa käytetään vain kolmen eri kirjasinperheen kirjasimia: otsikofontti Trajan Pro, leipätekstifontti päätteellinen Minion Pro sekä harvoin käytetty päätteetön fontti Myriad Pro. Tässäkin on jo aika monta eri fonttia, ja mietin tarkkaan, karsisinko päätteettömän Myriad Pron kokonaan pois. Taittajan tai typografin on mietittävä tarkkaan, kuinka montaa eri kirjasinperhettä hän voi tekstissä käyttää, sillä paras lopputulos syntyy vain muutamalla eri fontilla. Muutoin typografiasta tulee sekava (Loiri & Juholin 2006, 34).

Alkuperäinen kirjasinkoko oli kymmenen pistettä, mutta asiakkaan mielestä se oli jo alkujaan vähän pieni, sillä kirjan lukijakunta tarvitsi mahdollisimman suuren kirjasinkoon. Lopulta päädyttiin 10,5 pt pistekokoon, johon kaikki osapuolet olivat tyytyväisiä. Kirjan ilme olisi kärsinyt, jos pistekoko olisi ollut yhtään isompi, ja koska 10,5 pt riitti asiakkaalle, päädyttiin sopuratkaisuun.

5.5 Luettavuus

Luettavuus koostuu selkeästä painojäljestä, kirjoitustyylin helppoudesta, kieliastusta, sekä ymmärrettävyydestä. Tekstin sisältö on myös avainasemassa luettavuutta tutkittaessa. Luettavuutta tarkastellaan tutkimuksissa, joissa keskitytään tekstin vaikeusasteeseen luettavuuskaavoja apuna käyttäen. Luettavuuteen vaikuttavat tekstin painoasu, typografia, palstaleveys, sekä tekstin ja kuvien sijoittelu. Mitä tutumpi esimerkiksi leipätekstissä käytettävä kirjasintyyppi on, sitä helpompi tekstiä on lukea. Päätteellinen kirjasintyyppi, eli antiikva on käytetyin pitkissä teksteissä, kuten kirjoissa ja lehdissä, koska sitä on helpompi lukea kuin päätteetöntä groteski-kirjaintyyppiä. Suuria, versaalikirjaimia ei suositella leipätekstiin, koska pienet kirjaimet ovat selkeälukuisempia. (Wii 2000, 133.)

Päätteellisen leipätekstifontin puolesta puhuvat myös Loiri ja Juholin (2006, 34), jotka suosittelevat myös molempien, antiikvojen ja groteskien käyttöä samassa painotuotteessa, koska siten typografiaan saadaan kontrastia. Perheniemen kirjassa on kuitenkin käytetty antiikvoja niin otsikoissa kuin leipätekstissäkkin. Kuvateksteihin valittiin päätteetön Myriad Pro -tekstityyppi.

Perheniemen kirjan pitkissä leipäteksteissä käytetty Minion Pro -kirjasintyyppi on lähellä supersuosion saavuttanutta Times New Romania, joka takaa fontin tuttuuden lukijan silmissä. Näin voidaan varmistua siitä, että monen lukijan mielestä Perheniemen kirjan leipäteksti on helppolukuista. Minion Pro on keskivahva, päätteellinen fontti. Tämänkaltainen kirjasintyyppi soveltuu parhaiten pitkiin leipäteksteihin (Loiri & Juholin 2006, 35).

5.5.1 Typografian voimakeinot

Tekstissä voidaan käyttää voimakeinoja, jolloin yksittäisiä sanoja muutetaan esimerkiksi kursiiviksi tai lihavoidaan eli vahvennetaan. Tällöin yksittäinen sana nousee esille tekstistä, koska se erottuu sitä ympäröivistä kirjaimista. (Wiio 2000, 134.)

Tekstiä voidaan tehostaa kursiivilla tai lihavoimalla. Kursiivista kerrotaan lisää seuraavan alaotsikon alla. Eri kirjasinperheet sisältävät useita eri lihavuuksia, jotka mahdollistavat tekstin tehostukset ja hierarkian osoittamisen kirjainlihavoituksilla. (Itkonen 2007, 110.)

En käyttänyt Perheniemen kirjassa tehokeinoja tekstin sisällä, mutta lihavoin ja kursiivoin kirjoittajien tai lähteiden nimet, jotka on sijoitettu kirjassa tekstien alkuun tai joskus loppuun. Tehokeinojen käyttäminen tekstin sisällä ei ollut oleellista, joten jätin ne suosiolla pois. Tehokeinot saattavat ärsyttää lukijaa, jos niitä on liikaa, ja lisäksi ne rikkovat tekstipinnan harmonisen harmaasävyyn.

5.5.2 Kursiivi

Historiikissa on sisällöllisesti erilaisia tekstejä: osa jutuista on esimerkiksi kirjoitettu murteella, osa on loruja ja lauluja. Pyrin erottelemaan jutut toisistaan visuaalisesti niin, että loru- ja laulusivut ovat vaaleanharmaalla pohjalla Minion Pron kursiivileikkauksella. Juttujen erottelulla visuaalisesti toisistaan taittoon saadaan kontrastia, joka auttaa pitämään lukijan mielenkiintoa yllä.

Kursiivi on kirjainlajina lähes antiikvan ikäinen. Antiikvaa on käytetty ensimmäisen kerran painotuotteessa 1469 ja kursiivia 1501. Kursiivi vie vähemmän tilaa kuin antiikva, koska se on kapeampaa, ja kursiivia käytettiinkin 1500-luvun painotuotteissa lähes yksinomaan. Kirjojen valmistaminen tuli näin edullisemmaksi. Seuraavalla vuosikymmenellä kursiivi kuitenkin menetti jalansijaansa ja vakiintui lopulta antiikvan pariaksi, korostavaksi kirjaintyyliksi.

Kun kursivoi, kannattaa käyttää kirjasintyyppin kursiiivileikkausta, jotta kursiivi on aitoa kursiivia, eikä konekursiivia. Konekursiivi vain pakottaa kirjaimen kääntymään muutaman asteen oikealle, eikä lopputulos ole välttämättä kaikkein kannattavin. (Itkonen 2007, 108–110.)

5.5.3 Orpo- ja leskirivit

Leskirivi on kappaleen viimeinen rivi, joka on jäänyt seuraavan palstan tai sivun ylimmäksi riviksi. Orporivillä viitataan taas kappaleen ensimmäiseen riviin, joka on jäänyt edellisen palstan tai sivun alimmaksi riviksi. Lukemisen kuuluisi pysähtyä hetkeksi kappaleen loppuun, mutta varsinkin leskirivit katkaisevat lukemisen väärässä kohdassa: juuri ennen kappaleen loppua. Jos leskirivi on vielä lyhyt, se ärsyttää lukijaa entistä enemmän. Joskus leskiriviksi on voinut jäädä vain yksi tavu, jolloin rivi irvistää rumasti juuri ennen uuden kappaleen alkua.

Orporivitäkään eivät ole toivottuja, mutta ne annetaan taitolle helpommin anteeksi kuin leskirivit. Orporivit voivat aiheuttaa tekstiin reiän, jos kappaleen viimeinen rivi on lyhyempi kuin uuden kappaleen ensimmäinen rivi.

Leski- ja orporivit ovat yleistyneet tietokonetytografian aikana, vaikka ne ovat nykyään varsin helppo poistaa taitto-ohjelmassa. Mitä enemmän lyhyitä kappaleita teksti sisältää, sitä suuremmalla todennäköisyydellä leski- ja orporiviä syntyy. Niistä pääsee eroon tiivistämällä tai väljentämällä yhden tai useamman rivin merkkiväljää, koska silloin pystytään vähentämään tai lisäämään tekstimäärää yhdellä rivillä. Tekstin tytografisen muokkauksen tulee olla niin pientä, ettei lukija kiinnitä siihen huomiota. Leskirivit voidaan sallia esimerkiksi sanomalehdissä, koska työtymti on niin nopeatempoista, ettei taitolle jää tarpeeksi hiomisaikaa. Kirjoissa leski- ja orporiviä ei saisi ilmentyä lainkaan. (Itkonen 2007, 106–107.)

Kirjaan jäi, tarkistuksesta huolimatta, muutama leski- ja orporivi, sivuilla 13 ja 178. Ammattilaisena, graafisena suunnittelijana, tämänkaltaiset virheet osuvat helposti silmään. Wheildonin (1997, 125) tutkimuksen mukaan lukijoita ei ärsyttänyt, tai he eivät edes huomanneet leskirivejä heille esitetystä tekstistä. Toisaalta, tytografia on kehit-

tynyt varsin nopeasti ja myöhään, joten tämä testi voidaan helposti todeta vanhentuneeksi. Nykylukija on jo tottunut katselemaan hyvää typografiaa, ja jos sama testi suoritettaisiin nyt, tulos voisi olla lähes päinvastainen.

5.5.4 Rivivälin merkitys luettavuudessa

Wheildonin tutkimuksessa (1997, 143–144) tutkittiin rivivälin koon merkitystä lukijalle. Paljon lukeneet pitivät pienemmästä rivivälistä, kun vähemmän lukeneita puolestaan miellytti suurempi riviväli. Tutkimuksessa pyydettiin myös valitsemaan miellyttävin pistekoko / riviväli -yhdistelmä. Suosituimmiksi nousivat 10/12 ja 11/13. Perheniemen kirjassa leipäteksti on fonttikooltaan 10,5 pt ja riviväli kaksitoista. Esteettisistä syistä kirjan leipätekstiin olisi voitu valita vieläkin pienempi pistekoko, mutta koska kirja on suunnattu ikäihmisille, pistekoko ei voinut olla yhtään nykyistä pienempää.

Kuvateksti haluttiin joka tapauksessa pienemmäksi kuin leipäteksti, ja se olikin aluksi pistekoko 10. Sitä kuitenkin suurennettiin juuri ennen aineiston painoon lähettämistä 0.5:llä, asiakkaan toivomuksesta. Typografiassa on tärkeää miettiä tekstin luettavuutta kohderyhmän tarpeiden mukaan, eikä keskittyä vain suunnittelijan henkilökohtaisiin mielipiteisiin tekstipinnan esteettisyydestä.

Rivivälistyksellä on merkittävä vaikutus tekstin luettavuuteen. Perheniemen historiikin leipätekstissä käytettävä riviväli on suurempi kuin leipätekstin pistekoko, jotta teksti olisi mahdollisimman helppolukuista. Pidemmässä teksteissä suositellaan käyttämään suurta rivivälistystä, sillä se tekee lukemisesta vaivattomampaa. Tasapalstoitus tekee taitosta arvokkaan näköisen, ja samalla tukee tekstin helppolukuisuutta. Tekstipinnan tummuudella saadaan haluttaessa kontrastia ja tietynlainen tunnelma sivulle. Perheniemen kirjassa tekstipinta on vaaleahkoa, joka tukee mielikuvaa keveydestä tehden tekstistä helpommin lähestyttävää. (Loiri & Juholin 2006, 41–42, 44–45.)

Riviväliä säätämällä voidaan helpottaa lukemista vaikuttamalla esimerkiksi siihen, kuinka tiiviiltä tai väljältä teksti näyttää. Jos riviväliä väljennetään, teksti houkuttelee lukijaa enemmän. Leipätekstin riviväli kannattaa säätää 1–4 pistettä suuremmaksi kuin käytettävä kirjainkoko. Mitä pidemmät rivit, sitä suurempi riviväli tarvitaan. Rivivälin vaatimaan suuruuteen vaikuttaa myös kirjaimen x-korkeus. Myös sivun marginaalin suuruus vaikuttaa tarvittavaan riviväliin, koska jos marginaalit ovat suuret ja riviväli pientä, näyttää siltä, että teksti karkaa pois sivuilta. Riviväli ei myöskään saa olla liian suurta, koska tällöin palsta ei enää näytä yhteneväiseltä ja lukeminen hidastuu, koska silmä joutuu tekemään liian suuria hyppyjä riviltä toiselle. (Itkonen 2007, 84–85.)

6 KUVAT

6.1 Kuvien valitseminen ja rajaus

Koska työnä on historiankirja, asiakas luonnollisesti päätti, mitkä kuvat kuuluvat mihinkin juttuun, sillä jokaisella kuvalla on oma tarinansa. Joitakin kuvia jouduttiin jättämään suosiolla pois huonolaatuisuutensa vuoksi.

Tarkka ohjeistus määritteli, mikä kuva tulisi minkäkin jutun yhteyteen, mutta sain kuitenkin muokata ja rajata kuvia oman harkintani mukaan. Kuvat oli lähes kaikki skannattava digitaaliseen muotoon kertaalleen, koska asiakkaalta saadut kuvat olivat resoluutioltaan liian pienikokoisia, eikä niitä voinut käyttää painotuotteessa. Kirjan tuli olla myös täysin mustavalkoinen sisäpuolelta, lukuun ottamatta väriliitettä, joten kuvat tuli muuttaa harmaasävyisiksi kuvankäsittelyohjelmassa.

Se, mikä rajataan pois kuvasta tai jätetään rajaamatta, vaikuttaa lopputulokseen yhtä paljon. Kuvaan ei kannata jättää turhaa informaatiota, eikä kuvan viestin kannalta olennaista asiaa kannata myöskään rajata pois kuvasta (Loiri & Juholin 2006, 56–57). Tämän vuoksi olin kuvien muokkaajana hyvin tarkka siitä, mitä kuvaan lopulta jäi. Kuvat oli ensinnäkin entisöitävä, eli puhdistettava naarmuista, roskista ja pölystä.

Lisäksi jos kuva oli päässyt ajan saatossa kulumaan väreiltään puhki, värejä piti tarvittaessa lisätä itse. Kuvien sävyjen korjaus onnistuu parhaiten histogrammi-työkalulla, jolla pystytään muokkaamaan kuvan tummintaa, keskiharmaata sekä vaaleinta kohtaa. (Sumiloff, L. 2000, 64–69.)

Kirjan kannessa oleva kuva oli esimerkiksi palanut puhki vaaleista kohdistaan. Kuvankäsittelyohjelmaa apuna käyttäen saatiin harmaalla siveltimellä korjattua puhki palanutta talon seinää sekä taivasta hieman, jotta kuvan valoisuus saatiin palautettua lähemmäs normaalia.

Kuva 6. Kirjan kannessa esiintyvä kuva oli alkujaan liian vaalea, niin sanotusti puhki palanut kuvan yläreunasta. Kuvaa saatiin korjattua kuvankäsittelyohjelmassa käyttämällä sivellin-toimintoa muuttamalla ylivalottuneet kohdat harmaiksi.

6.2 Kuvien sijoittelu sivuille

Sivun mielenkiintoisuuteen on perehdytty tutkimalla kuvien ja tekstin sijoittelua havaintopinnalla. Suuret, koko sivun kokoiset kuvat herättävät enemmän mielenkiintoa kuin pienet kuvat. Pienet kuvat kannattaakin sijoittaa sivun ylälaitaan, koska silloin ne havaitaan parhaiten. Silmä tekee enemmän pysty- kuin vaakaliikettä. Siksi kapeat pystykuvat koetaan yleensä dynaamisempina kuin matalat vaakatasokuvat. Kuvatekstille paras paikka on kuvien alapuolella, ja on myös suotavaa, ettei kuvatekstin paikka vaihtele liikaa, koska vaihtelu voi ärsyttää lukijaa. (Wiio 2000, 135–136.)

Perheniemi-teoksessa valtaosa kuvista on sijoitettu leipätekstin yläpuolelle, eli sivun yläreunaan. Kuvatekstit on pyritty laittamaan aina kun mahdollista kuvan alapuolelle. Jos tila ei ole riittänyt kuvan alapuolella, teksti on sijoitettu kuvan sivuun.

KESSUA JA KUKANTAIMIA TOLPPALASSA

Jaakko Helminen

Emil ja Kauko Helminen tupakkahalmessa.

SODAN JÄLKEEN KAIKESTA tuontitavarasta oli pulaa. Niin myös tupakasta. Perheniemen Ylisellä viljeltiin tupakkaa joitakin vuosia sodan jälkeen. Emil-vaari oli kova tupakkamies, joten samalla turvattiin nautintoaineen oma saatavuus. Tupakkaa viljeltiin keskellä pihaa noin 10 aarin alalla, ei siis missään nurkan takana. Viljelymaa oli siis kokoajan tarkan silmäläpidon alla. Aarille voitiin istuttaa noin 500 tainta normaalietäisyyksin. Tupakka vaati kasvaakseen hyvän lannoituksen, karjanlantaa saatiin muutamana kymmenen metrin päästä. Lannoituksella oli suuri

merkitys myös valmiin tuotteen makuun ja tupakan palamisominaisuuksiin, joten kokemusta ja ammattitaitoa tämäkin vaati.

Aarisadoksi mainitaan alan oppaassa 20 kg kuivana, joten Ylisellä satoa saatiin pari sataa kiloa. Syksyllä tupakan lehdet leikattiin ja pantiin kuivumaan orsille ja rautalangoille pimeään liiteriin. Lähes kuivina lehdet käärittiin tiukoiksi nipuiksi ja niitä pidettiin yön yli hiostumassa leivinuunissa. Hiostus vähensi kessun kitkeryyttä ja miedonsi maun tupakkamiehen suunmukaiseksi. Tämän jälkeen

Kuva 7. Kuvat on pyritty sijoittamaan Perheniemen kirjassa leipätekstin yläpuolelle, ja kuvatekstit kuvan alapuolelle, jos siellä on ollut tilaa.

7 PAINOONVIENTIPROSESSI

7.1 Tarjouksen pyytäminen ja hyväksyminen

Kirjan lähestyessä valmistumista, kirjapainosta annettiin viimehetken ohjeet siitä, millaisina tiedostotyyppinä kirja tulisi heille toimittaa. Kirja toimitetaan painoon osissa: sisäsivut ja väriliite yhtenä tiedostona, sisäkannet ja ulkokannet omina, erillisinä tiedostoinaan.

Tarjouspyyntö laaditaan silloin, kun kirjan lopullinen sisältö ja halutut materiaalit ovat selvillä. Tarjous voidaan pyytää puhelimitse tai sähköpostitse. Tarjouspyynnössä tulee käydä ilmi omat yhteystiedot, kirjan nimi ja koko, sivumäärä, aineistomuoto, toivotut materiaalit tai kuvaus kirjan käyttötarkoituksesta, jotta paino voi valita sopivat materiaalit, sidosasu (pehmeä- vai kovakantinen), sisuksen ja kannen värisyys ja jälkikäsitteily (kuten laminointi), painosmäärä sekä painatusajankohta. Kirjapaino lähettää tarjouksen asiakkaalle näihin tietoihin nojaten. (Gummerus 2003, 10.)

Kun tarjous hyväksytään, kirjapaino lähettää asiakkaalle tilausvahvistuksen, jonka tiedot asiakas tarkistaa oikeiksi. Tilausvahvistuksessa tulee käydä ilmi kirja-aineiston ne tiedot, jotka eroavat annetusta tarjouksesta, kuten sivumäärä, aineistomuoto, painosmäärä. Vahvistuksessa mainitaan erikseen vedososoite, laskutusosoite, aineiston saapumisajankohta sekä toivottu toimitusaika, kirjojen toimitusosoite sekä yhteyshenkilöiden tiedot. Tarjouksessa ilmoitetaan myös, miten paino menettelee asiakkaan ilmoittamien muutosten kanssa, sekä minkälaisia toimitusehtoja yritys noudattaa. (Gummerus 2003, 11.)

7.2 Sidontatavat kovakantisessa kirjassa

Kovakantisen kirjan sidontatapoja on kaksi: lanka- ja liimasidonta. Lankasidontaa käytetään kauan ja toistuvasti käytössä oleviin kirjoihin, kuten historiikkeihin, kuvakirjoihin, matrikkeleihin, tietokirjoihin, käsikirjoihin, sekä menestysromaaneihin. Lankasidonnassa sidotaan 16- tai 32-sivuiset kirjan arkit yhteen langalla. Perheniemen historiikissa on käytetty lankasidontaa. Liimasidonnassa arkit sidotaan yhteen liimalla

langan sijaan. Sidontatekniikasta ja sivumäärästä riippuen, taittajan on laskettava kannen koko painon antamien ohjeiden mukaan. Perheniemen kirjassa käytettiin puoliranskalaista sidosasua, jossa kirjan selkä on eri materiaalia kuin muu osa kannesta. Selkäpala voi olla vähintään 45 millimetriä, ja se voi jatkua takakannen yli niin, että päällyksestä tulee kaksiosainen. Kirjaan voidaan liittää myös lukunauha ja suojapaperi. Perheniemen teoksessa niitä ei kuitenkaan koettu tarpeellisiksi ottaa mukaan. (Gummerus 2003, 19–20.)

7.3 Kirjan kansien koon laskeminen

Kovakantisen kirjan painetun päällyksen koko lasketaan tarkasti selkäleveys huomioiden. Selän leveys lasketaan seuraavanlaisella kaavalla:

leveys = (sivumäärä / 2) x bulkki x neliöpaino + (2 mm + 2 mm kansipahvit + pyöristysvara 1 mm = 5 mm kun käytetään kahden millimetrin kansipahveja)

Perheniemen kirjan selän leveys =

$200 \text{ sivua} / 2 \times 0,98 \times 0,1 + 5 \text{ mm} = 14,8 \text{ mm} = 1,48 \text{ cm}.$

Kannen leveys tarkistettiin vielä painosta. Kirja painettiin offset-painantamenetelmällä sisukseltaan 100 grammaiselle G-Print 0.98 -paperille, esilehdiltään 140 grammaiselle Multi-offset-paperille, sekä kannen päällykseltään 130 grammaiselle Galerie Art Silk -paperille. Kannen koko lasketaan niin, että sivun kokoon lisätään 20 millin kääntövarat. (Gummerus 2003, 21–22.)

Kuva 8. Kirjan kansi tulee mitata oikein ennen painoon lähettämistä.

7.4 Kirjapainoon lähtevän materiaalin tarkastus

Ennen painovalmiin pdf:n lähettämistä kirjapainoon, taitossa on käytävä seuraavat kohdat tarkasti läpi. Sivut taitetaan aina lopulliseen kokoonsa, kaikki marginaalit, sivunumerot ja taiton muodostavat elementit on oltava oikeilla paikoillaan. Jos sivureunaan asti ulottuvia kuvia on, niillä on oltava viiden millimetrin leikkuuvarat. Taittovalmiiseen pdf-tiedostoon ei myöskään saa jättää ylimääräisiä tyhjiä sivuja ja sivunumerointi on oltava kohdallaan. Taitossa käytettävien viivaelementtien minimivahvuus on 0,24 pt / 0,09 mm, digipainossa 0,5 pt / 0,18 mm, sekä sävypohjien värillisuus kahdeksan prosenttia, digipainossa kymmenen. Pdf-tiedoston väriprofiili on muutettava kirjapainon ohjeistuksen mukaiseksi, jotta värit tulostuvat oikein.

Perheniemen kirjassa käytettiin viivaelementtiä, joka kulkee jokaisen aukeaman halki 13,9 millimetriä sivun yläreunasta. Viivan paksuus on 0,5 millimetriä, joten se näkyisi myös digipainossa. Kirjassa on sävytettyjä sivupohjia, jotka ovat kahdeksan prosenttista mustaa. Pohjat eivät näy lopullisessa painotuotteessa yhtä tummina, kuin niiden oli tarkoitus. Näytöllä pohjat ovat selkeästi tummennettuja, kun taas lopullisessa teoksessa värieroa tavalliseen valkoiseen sivuun tuskin huomaa. Taittovaiheessa pohjia olisi voinut tummentaa hieman, vaikka kymmenenprosenttiseksi mustaksi, mutta silloin ei tiedetty, miltä pohja näyttää painettaessa.

Painotalon ohjeistuksen mukaan kansi tulee toimittaa painoon ohjelmatiedostona, eli ei pdf:nä vaan esimerkiksi Adoben InDesign -tiedostona. Kansi valmistetaan yhdelle vaakasivulle, jossa takakansi, selkä ja etukansi ovat mitatut oikein. Mittausvirheiden vuoksi paino haluaa kannen nimenomaan ohjelmatiedostona, jotta mahdolliset virheet voidaan korjata painossa. (Gummerus 2003, 30–32.)

8 POHDINTAA EKOLOGIAN NÄKÖKULMASTA

8.1 Kirja digitaalisessa muodossa

Perheniemen perinnekirjasta haluttiin nimenomaan oikea, painettu kirja kovine kansineen. Nykyään on muitakin mahdollisuuksia kirjan tekemiseen. Suuren suosion saavuttaneet verkkojulkaisut polkevat maata perinteisen kirjan alta. Paperipainoksella on myös puolensa: kirja on säilyttänyt asemansa verkkoviestinnän myllerryksestä huolimatta, ja sillä riittää yhä kysyntää.

Taittaja ei päässyt vaikuttamaan kirjan esiintymismuotoon, sillä asiakas oli jo päättänyt, että kirjasta tehtäisiin oikea, perinteinen kovakantinen painos. Kohderyhmän kannalta painotuote kuulostaa oikealta ratkaisulta, sillä onhan kyseessä perinnekirja, jota luetaan Perheniemen kylässä, ja lukijakunta on siis suurilta osin jo eläkkeelle jäänyttä ikäkansaa. Internet on uusi ja outo asia, joka ei välttämättä aukea koko kohderyhmälle. Toisaalta, kohderyhmää voisi ehkä jopa laajentaa, jos kirja ilmestyisi myös verkkojulkaisuna. Perheniemen kylästä muualle muuttaneet, entiset perheniemeläiset voisivat

kiinnostua kirjasta, jos se olisi helposti ladattavissa myös Internetissä. Latauksen ei tarvitsisi olla tietenkään maksuton.

8.2 Printtimedian ja sähköisen median taistelu

Ekologisesta näkökulmasta katsottuna, printtimediajulkaisut kuluttavat hiilidioksidia vähemmän kuin verkkomediajulkaisut. Marja-Liisa Kinturin (Julkaisija 4/2009, 30–31) artikkelissa vertaillaan hiilijalanjäljen kokoa painotuotteiden ja verkkojulkaisujen välillä. UPM:n ympäristöpäällikkö Päivi Rissasen mukaan päivittäin ilmestyvän sanomalehden vuosittainen hiilijalanjälki on 28 kg CO₂, kun taas 30 minuutin uutisten luku verkossa muodostaa 35kg CO₂ hiilijalanjäljen. Paperi on edelleen hyvin ympäristöystävällinen media, koska sen hiilijalanjälki on vain pieni murto-osa kotitalouksien hiilijalanjäljestä.

Suurin osa Suomen ilmastoa kuormittavista kasvihuonekaasuista syntyy lämmityksestä, teollisuudesta sekä liikenteestä. Metsät puhdistavat ilmaa hiilidioksidista. Paperiteollisuus ei rasita ympäristöä, koska metsät toimivat UPM:n markkinointijohtaja Kari Ylösen mukaan "hiilinieluna". Tuomas Niemen (UPM) mukaan viikkolehden vuosittainen energia- ja raaka-ainekulutus on seitsemän kilogrammaa puuta, joka on sama määrä energiaa, mikä kuluu kolmen tunnin saunomiseen, 150 litraa vettä, mikä on yhtä paljon kuin omakotitalon yhden asukkaan päivittäinen kulutus, sekä viisi kilogrammaa fossiilisia hiilidioksidipäästöjä, mikä on sama kuin bensakäyttöisen henkilöauton kulutus 25 kilometrillä. Painamiseen kuluu myös energiaa, mutta Niemi jättää sen pois laskuista.

Hiilijalanjälkeä voi pienentää kierrättämällä, sekä käyttämällä nopeasti uusiutuvia raaka-aineita. Painotuote voidaan kierrättää hävittämisen sijasta joko viemällä se kierrätyspisteeseen tai tarjoamalla tuotetta uusille lukijoille. Varsinkin kirja on siitä ekologinen vaihtoehto, että yhdellä kappaleella voi olla useampikin lukija. Lisäksi kirja kestää aikaa: se ei hajoa hetkessä, eikä varsinkaan historiateoksia tarvitse päivittää vuosittain, jolloin kirja voi kulkea sukupolvelta toiselle. (Julkaisija 4/2009, 30–31.)

8.3 Perheniemen teos digitaalisessa muodossa

Asiakkaan mukaan Perheniemen kirjalle on riittänyt erittäin hyvin kysyntää, mutta toiselle painokselle ei vielä ole ollut tarvetta. Myöskään internet-julkaisua asiakas ei koe

hälyttävän tarpeelliseksi ainakaan tässä vaiheessa, sillä kirja on mennyt sellaisenaan hyvin kaupaksi myös Perheniemen kylästä poismuuttaneille asukkaille, sekä asukkaiden sukulaisille. Lisäksi kirjan pääkohderyhmällä ei välttämättä riittäisi taitoa internet-julkaisun käyttöönottoon, joten kysyntä sillä saralla voisi olla liian heikkoa tuotantoon nähden. (Tikkanen 10.3.2010.)

MTV3:n verkkosivuilla eräässä artikkelissa puhutaan kirjan puolesta, mutta hieman toisessa asiayhteydessä. Artikkelissa pohditaan, kannattaako kirjaa myydä mieluummin verkkoympäristössä vai kirjakaupoissa. Kirja koetaan ainakin Suomessa yhä esiin, jota halutaan selailta ja koskettaa. (www.mtv3.fi, 2010.)

9 LOPPUPOHDINTA JA KRITIIKKI

9.1 Palaute kirjasta

Perheniemen historiikki on saanut asiakkaan mukaan hyvää palautetta ja arvosteluja: Iitinseudun päätoimittajan mielestä kirjan taitto on onnistunut hyvin: ei liian tiukkaa ja hyvää väljyyttä sivuilla. Historiankirjoihin erikoistunut Iitin Kansalaisopiston jo eläkkeelle jäänyt äidinkielenopettaja on kehumut kirjaa ja sen tekstiä erinomaiseksi.

Tässä luvussa pohditaan työprosessin ongelmakohtia ja tehdään niistä päätelmiä. Kirjan taitto on kokonaisuudessaan onnistunut, mutta ongelmiltakaan ei työssä vältytty. Tässä luvussa keskitytään erityisesti ongelmiin, mutta silti ei pidä unohtaa sitä, että taitossa oli kuitenkin enemmän onnistumisia kuin epäonnistumisia.

9.2 Materiaalin saatavuus ja laatu ratkaisevat aikataulun

Perheniemen kirjaprojekti ei sujunut täysin ongelmitta. Vaikeuksia tuottivat jo kertaalleen mainittu aikataulussa pysyminen sekä materiaalin keruu. Asiakkaan informointi projektin alkujaan tiukan aikataulun venähtämisestä hoidettiin ammattimaisesti. Perustelemalla selkeästi, että liian pieniresoluutioisia kuvia on mahdotonta laittaa painettavaan teokseen, sai asiakkaan ymmärtämään aikataulun venymisen. Kuvat eivät näytä

näytöllä samalta kuin painettuna ja kuvia ei voida suurentaa kuvankäsittelyssä, koska kuvien pikseleiden määrä säilyy aina vakiona, joka tarkoittaa sitä, että kuvasta yksinkertaisesti puuttuu informaatiota. Kuvankäsittelyohjelmalla ei voida luoda kuviin selaista, mitä siellä ei ole, jos kuvan tulee vastata todellisuutta. Painokelpoisen kuvan on oltava resoluutioltaan 300 pistettä per tuuma, ja taittoon tuodussa materiaalisissa kuvien resoluutiot olivat kaksisataa tai vähemmän. Kuvat olivat myös konkreettisesti liian pienikokoisia.

Aikataulu venyi sen vuoksi, että alkuperäiset, noin kaksisataa kuvaa, tuli kerätä uudelleen asiakkaan sidosryhmiltä, mikä vei aikaa ja viivytti taittoa, sekä sen vuoksi, että alkuperäiset kuvat piti myös saattaa digitaaliseen muotoon, mikä viivytti taittoprosessia edelleen. Kaikkia alkuperäisiä kuvia ei koskaan saatu kokoon, ja kirjasta jouduttiinkin karsimaan useita kuvia. Osa alkuperäisistä kuvista saatiin digitoitaviksi vasta syksyllä 2009, jolloin taiton aloittamisesta oli kulunut viisi kuukautta. Vaikka kirjaa olikin myyty ennakkoon jo keväällä 2009, sen valmistumisen aikataulullinen venähtäminen ei ajanut ostajia pois, vaan kirja on myynyt kaikesta huolimatta hyvin ja saanut myös paljon kiitosta ja hyvää palautetta lukijoiden keskuudessa.

Ihanteellinen tilanne kirjan tullessa painoon on se, että kaikki materiaali on käyttökelpoista ja saatavilla, sekä se, että taittajan ja asiakkaan välille muodostuu hetkessä yhteisymmärrys kirjan visuaalisesta ilmeestä. Näin ei todellisuudessa tapahdu koskaan, koska jokainen asiakastilanne on erilainen ja jokaisessa projektissa on omat ongelmansa. Taittajan työ on asiakaspalvelua siinä missä kauppiakaan, ja työhön on osattava myös suhtautua asiakaslähtöisesti. Jos ammattimaista joustavuutta ei löydy asiakaspalvelusta, sitä on turha odottaa myöskään asiakkaalta.

9.3 Sivun marginaalien sekä kannen toteutuksen ongelmakohdat

Kirjan taitossa esiintyviä ongelmia oli aukeamien suunnitteleminen niin, että aukeaman keskelle jää riittävästi marginaalia, jotta teksti tai kuvat eivät jää piiloon kirjan keskitaitokseen. Myös sivujen ulkoreunaan oli jätettävä tarpeeksi marginaalia, ettei taitto näyttäisi siltä, että tekstiä tai kuvia on ahdistettu mahtumaan aukeamalle väkisin. Näissä mainituissa rajoissa, tekstipalstat tuli kuitenkin saada tarpeeksi leveiksi huomi-

oiden leipätekstin suurehkon kirjasinkoon, ja palstojen väliin oli jäätävä tarpeeksi paljon tilaa, jotta lukeminen ei häiriintyisi.

Kirjan kansien toteutuksessa ilmeni taitossa ongelmia riittämättömän teknisen osaamisen vuoksi. Taittajan on vaikea ymmärtää painoteknisiä asioita, koska ensinnäkin ne kuuluvat täysin eri alan ammattilaisille, ja toiseksi kyseessä on opiskelijatyö, ja opiskelijan ensimmäinen kovakantisen kirjan taitto. Kokemuspohja aiheesta oli työprojektin alussa täysin olematon, mutta työ oli juuri sen vuoksi mielenkiintoinen, koska sen kautta taittaja pystyi saamaan paljon uutta ja hyödyllistä tietoa. Kirjan kansien asemointi ja painoon lähetettävän pdf-tiedoston teknisesti oikeaoppinen toteutus tuottivat hankaluuksia. Etukannessa voi huomata virheellisen asemoinnin tuloksen: kannen keskelle kuuluva materiaali on muutaman millimetrin liikaa vasemmalla.

LÄHTEET

- Brusila, R. 2002. Typografia – kieltä vai visuaalisuutta. Porvoo: WSOY.
- Graafisen suunnittelun perusteita. [Viitattu 14.4.2010]. Saatavilla wwwmuodossa: <URL: <http://myy.helia.fi/~vanvu/sovellukset/julkaisut/typografia/grsuunn.htm>>.
- Haarti-Kuokkanen, J., Koskiniemi, S. & Vuokko, P. 2003. Markkinointiviestintä: merkitys, vaikutus ja keinot. Helsinki: WSOY.
- HohtariSlant, H. Viittaustekniikka Harvardin systeemi. [Viitattu 8.4.2010]. Saatavilla wwwmuodossa: <URL: http://www.uku.fi/kielikeskus/kirjoitusviestinta/viittaustekn_vihko08.pdf>.
- Itkonen, M. 2007. Typografian käsikirja. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Juholin, E. & Loiri, P. 2006. Huom!: visuaalisen viestinnän käsikirja. Helsinki: Inforviestintä.
- Kinturi, M-L. 2009. Paperi on ympäristöystävällinen media. Julkaisija graafisen viestinnän erikoislehti 16 (4), 30–31.
- MTV3. Suomalainen ostaa harvoin kirjan verkkokaupasta. [Viitattu 14.4.2010]. Saatavilla wwwmuodossa: <URL:<http://www.mtv3.fi/uutiset/kulttuuri.shtml/arkistot/kulttuuri/2010/04/1098855>>.
- Niiniluoto, M. 2009. Paperi yhä valttia arkistoinnissa. Julkaisija graafisen viestinnän erikoislehti 16 (2), 36–38.
- Kirja – toteuta se. 2003. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sumiloff, L. 2000. Graafisen suunnittelun teknologia. Helsinki: Opetushallitus.
- Tikkanen, A. Sähköpostihaastattelu 10.3.2010. Anne-Maria Saariolle.
- Vuokko, P. 2002. Markkinointiviestintä. Helsinki: WSOY.
- Wheildon, C. 1997. Type & Layout – How typography and design can get you across – or get in the way. Strathmoor Press; Revised edition
- Wiio, O. A. 2000. Johdatus viestintään. Vantaa: Weilin + Göös.